

Elżbieta Skowrońska

Z problematyki rewizji nadzwyczajnej w postępowaniu cywilnym opartej na zarzucie naruszenia interesu PRL : (zagadnienia wybrane)

Palestra 33/1(373), 39-53

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ELŻBIETA SKOWROŃSKA

**Z PROBLEMATYKI REWIZJI NADZWYCZAJNEJ
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM OPARTEJ NA ZARZUCIE
NARUSZENIA INTERESU PRL
(ZAGADNIENIA WYBRANE)**

W artykule poddane zostało analizie orzecznictwo Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego w sprawach rozpoznawanych na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnej opartej na zarzucie naruszenia interesu PRL (art. 421 § 2 k.p.c.). Uwzględniono orzeczenia — w większości nie publikowane — zapadłe w 1986 roku. Rozważania doprowadzają do pewnych konkluzji w zakresie pojmowania w praktyce sformułowania „naruszenie interesu PRL”.

Rewizja nadzwyczajna unormowana jest w dziale VII księgi I k.p.c. (art. 417—424). Zgodnie z powszechnie przyjętym w doktrynie poglądem jest to środek zaskarżenia o charakterze mieszanym, zawierający zarówno elementy nadzoru jak i elementy środka odwoławczego. Jest ona bowiem wnoszona przez określone osoby urzędowe powołane do nadzoru nad prawidłowością wymiaru sprawiedliwości, a jednocześnie wynik postępowania dotyczy praw uczestników tego postępowania.¹

Rewizja nadzwyczajna ma służyć rozwiązaniu konfliktu, jaki może powstać pomiędzy wymaganiami przestrzegania prawa przez sądy a wymaganiami pewności prawa. Przejawem tego konfliktu jest to, że z jednej strony praworządność wymaga, aby zostały uchylone i (lub) zmienione decyzje zapadłe z naruszeniem prawa, a z drugiej strony wymaganie pewności prawa nakazuje utrzymać w mocy decyzje prawomocne.² Rewizja nadzwyczajna pełni zatem rolę jakby wentylu bezpieczeństwa, która to funkcja wynika z wyjątkowego charakteru tej instytucji.³

Podstawę rewizji nadzwyczajnej może stanowić rażące naruszenie prawa lub naruszenie interesu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (art. 417 § 1 k.p.c.).⁴ Istnienie jednej z tych podstaw stwarza możliwość rozpoznania

¹ Por. m.in.: A. Miączyński: Z dyskusyjnej problematyki rewizji nadzwyczajnej w postępowaniu cywilnym, „Studia Cywilistyczne”, T.X., Kraków 1967, s. 149 i nast.; J. Krajewski: Rewizja nadzwyczajna według nowego k.p.c., Palestra 1965, nr 2, s. 18 i nast.

² Por. uwagi J. Wróblewskiego w głosie do orz. SN z dnia 19.I.1972 r. III CRN 471/71, OSPiKA 1973, z. 2, poz. 29.

³ O wyjątkowym charakterze rewizji nadzwyczajnej pisali m.in.: S. Hanausek: Orzeczenia sądu rewizyjnego w procesie cywilnym, Warszawa 1966, s. 72; J. Krajewski: Głosa do orz. SN z dnia 24.XI.1965 r. III PR 22/65, NP 1966, nr 7—8, s. 147; tenże: Nadzór judykacyjny nad prawomocnymi orzeczeniami w polskim procesie cywilnym, Toruń 1963, s. 138; Z. Resich (w): J. Jodłowski, Z. Resich: Postępowanie cywilne, Warszawa 1979, s. 425.

⁴ Bliżej o tym m.in.: J. Krajewski: Rewizja (...), s. 19 i nast.; J. Wróblewski: Głosa (...); Z. Resich: Środki odwoławcze w k.p.c. (w): Księga pamiątkowa ku czci Ka-

rewizji nadzwyczajnej, wniesionej przez podmiot uprawniony przed upływem sześciu miesięcy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. Rewizja złożona po tym terminie zostaje oddalona, chyba że orzeczenie narusza interes PRL (art. 421 § 2 k.p.c.) albo że sprawa ze względu na osobę lub przedmiot nie podlega orzecznictwu sądów powszechnych (art. 421 § 3 k.p.c.).

Opracowanie niniejsze zawiera wyniki analizy orzeczeń Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego zapadłych w 1986 r. w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnej opartej na zarzucie naruszenia interesu PRL. Zostały one wniesione po upływie terminu przewidzianego w § 2 art. 421 k.p.c.⁵

Interes PRL, którego naruszenie daje Sądowi Najwyższemu możliwość rozpatrzenia rewizji nadzwyczajnej wniesionej po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia, ma charakter klauzuli generalnej. Podlega ona konkretyzacji w każdym rozpatrywanym stanie faktycznym.⁶ Niemniej jednak w kwestii ogólnego pojęcia naruszenia interesu PRL ustalili się zarówno w orzecznictwie⁷ jak i w doktrynie⁸ pogląd, że w zasadzie naruszenie interesu PRL jest kwalifikowaną postacią rażącego naruszenia prawa. Dlatego w sytuacji, gdy orzeczenie nie narusza w sposób rażąco prawa, nie można stwierdzić naruszenia interesu PRL.⁹

Za przyjęty powszechnie uznać można również pogląd, że interes PRL w rozumieniu przepisów art. 417 § 1 i 421 § 2 k.p.c. należy oceniać w aspekcie zasad ustrojowych i celów państwa. Chodzić tu może o takie podstawowe zasady i cele, jak np. socjalistyczny ustrój gospodarczy, ochrona pracowników i osób niezdolnych do pracy, ochrona rodziny i dziecka, rozwój twórczości naukowej i wynalazczej, rozwój różnych form spółdzielczości, praworządność w działaniu organów wymiaru sprawiedliwości. Naruszenie interesu PRL musi być przy tym, pod względem wagi, donioślejsze niż waga, jaką się przywiązuje do stabilności prawomocnych

---

mila Stefki, Warszawa—Wrocław 1967, s. 283 i nast.; F. Rusek: Założenia i podstawy rewizji nadzwyczajnej, NP 1973, nr 9, s. 1224 i nast.; W. Siedlecki (w): Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, Warszawa 1975, s. 687 i nast.; M. Jędrzejewska: Aktualny kształt rewizji nadzwyczajnej (w sprawach cywilnych) w orzecznictwie Sądu Najwyższego, NP 1979, nr 9, s. 13 i nast.

⁵ Charakter prawny tego terminu budzi pewne kontrowersje. Por. w tej kwestii: A. Miączyński: Z dyskusyjnej (...) s. 174 i nast.; W. Siedlecki (w): Kodeks postępowania (...), s. 693 i nast.

⁶ Tak J. Wróblewski w powoływanej glosie. Por. też: A. Miączyński: Z dyskusyjnej (...), s. 179.

⁷ Por. przykładowo orz. SN z dnia 27.XI.1973 r. III PRN 44/73, OSNCP 1974, nr 11, poz. 190.

⁸ Por. m.in.: F. Rusek: Założenia (...), s. 1229; K. Piasecki: Naruszenie interesu PRL jako podstawa rewizji nadzwyczajnej, RPEiS 1981, nr 1, s. 144 i nast. oraz 152 i nast.; M. Piekarski: Naruszenie interesu PRL jako podstawa rewizji nadzwyczajnej, RPEiS 1982, nr 3, s. 135 i nast.

⁹ Por. przykładowo orz. SN z dnia 21.VI. 1972 r. III PRN 41/72, OSNCP 1972, nr 12, poz. 224.

orzeczeń sądowych.¹⁰ Określenie to ma charakter generalizujący. W takim ujęciu interpretacja klauzuli generalnej, jaką stanowi interes PRL, dokonywana jest na wysokim stopniu abstrakcji.¹¹

Ocena, czy istnieje naruszenie interesu PRL, powinna być dokonywana według chwili orzekania o rewizji nadzwyczajnej, a nie tylko według chwili wydania zaskarżonego orzeczenia. Pogląd ten jest już od dawna utrwalony w orzecznictwie i doktrynie.¹²

Po tych wstępnych uwagach o charakterze ogólnym, chciałabym przejść do rozważań opartych na analizie orzeczeń Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego wydanych w 1986 roku w sprawach wszczętych na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnych po upływie 6-miesięcznego terminu, a więc opartych na zarzucie naruszenia interesu PRL. Ze względu na obszerność materiału przedstawione opracowanie może dotyczyć jedynie wybranych zagadnień.

I

W 1986 roku Izba Cywilna i Administracyjna Sądu Najwyższego wydała orzeczenia w 455 sprawach zapadłe na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnej. Przedmiotem analizy było 440 spraw, wśród których 221 rewizji nadzwyczajnych (tj. 50,2%) było wniesionych po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. Sprawy te zostały podane analizie z punktu widzenia zarzutu naruszenia interesu PRL.

Zanim przejdę do przedstawienia wyników tej analizy, krótka uwaga natury formalnej. Większość powoływanych orzeczeń nie była dotychczas publikowana; orzeczenia takie zawierają zatem — przy ich oznaczaniu — jedynie datę i sygnaturę akt sprawy. W wypadku orzeczeń publikowanych podawane jest źródło publikacji.

Rewizje nadzwyczajne zostały złożone po upływie bardzo różnych okresów od daty uprawomocnienia się orzeczenia. I tak:

- w terminie do roku — wpłynęło 81 rewizji nadzwyczajnych (tj. 36,6%),
- w terminie do trzech lat — 110 rewizji nadzwyczajnych (tj. 49,7%),
- w terminie powyżej trzech lat — 30 rewizji nadzwyczajnych (tj. 13,5%).

¹⁰ Tak orz. SN z dnia 19.I.1972 r. III CRN 471/71 z głosem J. Wróblewskiego, OSPiKA 1973, z. 2, poz. 29.

¹¹ Tak K. Piasecki: *Naruszenie (...)*, s. 146. Warto przy tym zaznaczyć, że Sąd Najwyższy przestrzega przed swoistym „szufladkowaniem” wypadków naruszenia interesu PRL. W orz. z dnia 30.X.1979 r. III CRN 196/79 (nie publ.) SN podkreśla bezpodstawność wniosku, iż są pewne kategorie spraw w zakresie określonych stosunków prawnych, w których zawsze należy przyjmować naruszenie interesu PRL, mimo że zgodnie z obowiązującym prawem istnieje podstawa do wyodrębnienia określonych kategorii spraw jako w pewnym sensie uprzywilejowanych.

¹² Por. m.in. orz. SN: z dnia 18.X.1954 r. I CR 1699/53, NP 1954, nr 10, s. 92, z dnia 21.XI.1960 r. I CR 677/60, OSN 1964, nr 2, poz. 51. Por. też F. Rusek: *Założenia (...)*, s. 1228.

W tej ostatniej grupie 10 rewizji nadzwyczajnych wniesiono po upływie dziesięciu i więcej lat od uprawomocnienia się orzeczenia, przy czym dwie z nich zostały wniesione przez Prokuratora Generalnego po 36 latach od uprawomocnienia się orzeczenia (orz. SN z dnia 10.V.1986 r. III CRN 54/86 i z dnia 10.IV.1986 r. III CRN 55/86). W obu tych sprawach chodziło o odtworzenie aktu urodzenia.

Rozpoznane w 1986 roku rewizje nadzwyczajne wniesione zostały przez:

Ministra Sprawiedliwości — w 167 sprawach (75,5%),

Prokuratora Generalnego — w 51 sprawach (23,0%),

Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego — w 3 sprawach (1,5%).

Rewizje nadzwyczajne zostały uwzględnione w przeważającej części, bo aż w 189 wypadkach (85,5%); Sąd Najwyższy podzielił w tych sprawach pogląd skarżącego, że zachodzi naruszenie interesu PRL. W 30 wypadkach (13,5%) rewizje nadzwyczajne zostały oddalone. W większości tych 30 spraw Sąd Najwyższy nie dopatrywał się naruszenia interesu PRL. W 3 sprawach (orz. SN z dnia 2.V.1986 r. III CRN 50/86, z dnia 8.IV.1986 r. III CRN 59/86 i z dnia 4. VII.1986 r. III CRN 161/86) wskazano na brak w ogóle naruszenia prawa, w związku z czym kwestia naruszenia interesu PRL nie była wcale rozpatrywana.¹³ Ponadto w 2 wypadkach postępowanie zostało umorzone ze względu na cofnięcie rewizji nadzwyczajnej (orz. SN z dnia 24.IX.1986 r. III CRN 194/86 i z dnia 2.XII.1986 r. III CRN 207/86).

Z powyższego zestawienia wynika, że:

- po pierwsze, rewizje nadzwyczajne składane po upływie 6-miesięcznego terminu stanowią nieco więcej niż połowę wszystkich rewizji nadzwyczajnych,
- po drugie, przytłaczająca większość rewizji nadzwyczajnych zostaje uwzględniona. Potwierdza to z jednej strony potrzebę istnienia środka prawnego umożliwiającego korygowanie orzeczeń kończących postępowanie w sprawie, niezależnie od tego, że orzeczenia te uprawomocniły się, oraz niezależnie od tego, ile czasu upłynęło od ich uprawomocnienia się. Jednocześnie jednak w świetle powyższych danych może budzić niepokój stan orzecznictwa sądów niższych instancji, gdyż naruszeniu interesu PRL towarzyszy przecież rażąco naruszenie prawa.

II

Analizując problematykę rewizji nadzwyczajnych, wniesionych po terminie 6-miesięcznym, z punktu widzenia rodzajów spraw rozpatrzonych przez Izbę Cywilną i Administracyjną Sądu Najwyższego w 1986 r., należy stwierdzić, że największą grupę stanowią sprawy z zakresu prawa rzeczowego łącznie ze sprawami działowymi. Rozpoznano ich 88 (35,2%).

¹³ Potwierdza to pogląd, że Sąd Najwyższy zajmuje stanowisko, zgodnie z którym naruszenie interesu PRL jest kwalifikowanym naruszeniem prawa, brak zatem naruszenia prawa zwalnia z obowiązku zajmowania się kwestią, czy został naruszony interes PRL.

W większości wypadków występują nieprawidłowości w sprawach działowych (38 spraw), przy czym dotyczy to zarówno zniesienia współwłasności jak i działu spadku oraz podziału byłego majątku wspólnego małżonków. Ponadto wielokrotnie zachodziła potrzeba regulowania kwestii własnościowych, w szczególności w odniesieniu do nieruchomości rolnych (35 spraw). W tej ostatniej grupie znajdują się również sprawy powstałe w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 3.XII.1984 r. o uznaniu ważności umów o przekazanie gospodarstwa rolnego następcy (Dz. U. Nr 55, poz. 282).

Drugą dużą grupę stanowią sprawy spadkowe. Rozpoznano ich 50 (22,6%). Przeważająca część dotyczy nieprawidłowości w ustalaniu kręgu spadkobierców gospodarstwa rolnego (20 spraw). Wskazuje to z jednej strony na nadal występujące trudności związane z prawidłowym stosowaniem przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych, a z drugiej strony budzi niepokój fakt, że sądy niższych instancji nie poświęcają należytej uwagi tym kwestiom. Przejawia się to np. w pomijaniu w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku osób uprawnionych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego w sposób niewątpliwy, jak np. małoletnie dzieci spadkodawcy.

Nieco mniejsze grupy stanowią sprawy z zakresu prawa rodzinnego (24 sprawy — 10,8%) oraz prawa zobowiązań (26 spraw — 11,7%). Wśród spraw rodzinnych na czoło wysuwają się problemy związane z prawidłowym ustaleniem ojcostwa oraz świadczeń alimentacyjnych (13 spraw). W sprawach z zakresu prawa zobowiązań rysuje się większa różnorodność, ale odnotować tu trzeba grupę spraw związanych z nieprawidłowym ustaleniem odszkodowania i (lub) zadośćuczynienia (8 spraw), a także dotyczących szeroko pojmowanej ochrony konsumenta (2 sprawy).

W dalszej kolejności idą: sprawy lokalowe (15 spraw — 6,7%), które dotyczą wstąpienia w stosunek najmu oraz eksmisji, sprawy dotyczące prawidłowego ustalenia i rejestracji praw stanu cywilnego (6 spraw — 2,2%), sprawy związane z postępowaniem egzekucyjnym (5 spraw — 2,2%). Pojedyncze sprawy dotyczyły ochrony dóbr osobistych, przymusowego skierowania na leczenie antyalkoholowe, rozporządzenia majątkiem ubezwłasnowolnionego oraz rozliczeń pomiędzy Zrzeszeniem Budowy Domów Jednorodzinnych a jego członkiem. Ponadto w 3 wypadkach (1,3%) rozpoznano rewizje nadzwyczajne od orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego.

III

Rewizje nadzwyczajne składane po upływie sześciu miesięcy z reguły zawierają wyjaśnienie (czasami ogólne), na czym polega naruszenie interesu PRL. Również składy orzekające, uwzględniając lub oddalając rewizje nadzwyczajną, precyzują, w czym przejawia się naruszenie interesu PRL. Tylko w niewielkiej liczbie analizowanych spraw brak było takiego sprecyzowania (7 spraw — 3,1%).

W niektórych wypadkach Sąd Najwyższy formułuje pewne stwierdzenia generalne odnoszące się do pojęcia „interes PRL”. Przykładowo w orzeczeniu z dnia 26.VIII.1986 r. (III CRN 184/86) wskazano, że naruszenie

interesu PRL należy oceniać w aspekcie zasad ustrojowych i celów Państwa, wydane zaś orzeczenie musi wywoływać tak dalece negatywne skutki materialnoprawne, że ich ważność byłaby donioślejsza od wagi, jaką Państwo przywiązuje do stabilności orzeczeń sądowych. Natomiast w orzeczeniu SN z dnia 13.XI.1986 r. III CRN 214/86 podkreślono, że „naruszenia mogące stanowić, jako podstawa rewizji nadzwyczajnej, kwalifikowaną formę rażącego naruszenia prawa, występują wówczas, gdy pogwałcone zostaną przepisy o charakterze ustrojowym, dotyczące założeń konstytucyjnych czy nadrzędnych zasad w zakresie funkcjonowania prawa lub organów wymiaru sprawiedliwości”. Nie każde zatem naruszenie prawa materialnego czy procesowego jest jednoznaczne z naruszeniem interesu PRL.¹⁴ W obu powołanych wyżej sprawach rewizje nadzwyczajne oddalono wobec braku naruszenia interesu PRL.

Należy podkreślić, że Sąd Najwyższy zajmuje stanowisko, iż przy rozpoznawaniu sprawy należy uwzględnić stan istniejący w dacie orzekania o żądaniu rewizji nadzwyczajnej. Mając na uwadze zmiany zaszele po uprawomocnieniu się zaskarżonego wyroku, nie można uznać z góry, że rażącemu naruszeniu prawa towarzyszy naruszenie interesu PRL (orz. SN z dnia 28.VIII.1986 r. III CRN 190/86). Wynika z tego, że gdyby nawet w dacie wydania zaskarżonego orzeczenia istniało naruszenie interesu PRL, to musi ono również istnieć przy orzekaniu w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnej. Zmiana okoliczności faktycznych ma zasadnicze znaczenie dla oceny zasadności wniesionej rewizji nadzwyczajnej.¹⁵

Wniosek powyższy potwierdza szereg wyroków Sądu Najwyższego odalających rewizje nadzwyczajne. W sprawach o uregulowanie własności gospodarstw rolnych, w szczególności na tle ustawy z dnia 3.XII.1984 r. o uznaniu ważności umów o przekazanie gospodarstwa rolnego następcy (Dz. U. Nr 55, poz. 282), SN stwierdził, że uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej nie doprowadziłoby do osiągnięcia celu, jakiemu miała służyć ustawa z dnia 27.X.1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140) co do przekazywania gospodarstw rolnych. Przeciwnie, uzyskano by wynik będący przeciwieństwem założeń ustawodawcy (orz. SN z dnia 7.III.1986 r. III CRN 341/85, z dnia 15.III.1986 r. III CRN 27/86, z dnia 19.III.1986 r. III CRN 28/86).

Można tu także wymienić orz. SN z dnia 16.XII.1986 r. (III CRN 353/86), w którym oddalono rewizję nadzwyczajną od wyroku orzekającego eksmisję jednego z małżonków ze wspólnego mieszkania w czasie

¹⁴ Stanowisko to ugruntowane jest, w orzecznictwie. Por. przykładowo uchw. składu siedmiu sędziów SN z dnia 23.III.1970 r. PRN 116/69 (nie publ.) oraz orz. SN z dnia 19.I.1972 r. III CRN 471/71 z głosem J. Wróblewskiego, OSPiKA 1973, z.2, poz. 29.

¹⁵ Ten pogląd też jest ugruntowany od dawna w orzecznictwie. Por. przykładowo orz. SN: z dnia 18.X.1954 r. I CR 1699/53, NP 1954, nr 10, s. 92, z dnia 21.XI.1960 r. I CR 677/60, OSN 1964, nr 2, poz. 51. Podobne stanowisko zajmuje doktryna — por.: Z. Resich: Środki odwoławcze (...), s. 283; W. Siedlecki (w): Kodeks postępowania (...), s. 689; K. Piasecki: Naruszenie (...), s. 145.

trwania związku małżeńskiego, podkreślając jednocześnie brak naruszenia interesu PRL ze względu na toczący się między stronami proces rozwodowy (w rewizji nadzwyczajnej Minister Sprawiedliwości powoływał się na naruszenie interesu PRL przejawiające się w wydaniu wyroku zmierzającego do rozbitcia rodziny). Natomiast w orz. SN z dnia 31.I.1986 r. III CRN 432/85 oddalona została rewizja nadzwyczajna od wyroku orzekającego przysposobienie bez zgody ojca. Zaskarżone orzeczenie nie narusza interesu PRL, gdyż przysposobienie doprowadziło do ustabilizowania sytuacji rodzinnej i życiowej dzieci. .

IV

Z analizy akt wynika, że dadzą się wyodrębnić pewne powtarzające się sytuacje, w których Sąd Najwyższy przyjmuje istnienie naruszenia interesu PRL. Należy się im zatem przyjrzeć nieco bliżej.

1. Ochrona podstawowych praw obywateli

Na konieczność ochrony praw obywateli Sąd Najwyższy powołuje się w bardzo różnorodnych sytuacjach. Przede wszystkim podkreśla się konieczność ochrony praw obywateli w postępowaniu sądowym. Naruszenie interesu PRL może polegać na bezzasadnym pozbawieniu obywatela należnej mu ochrony sądowej. W orzeczeniu z dnia 16.XII.1986 r. Sąd Najwyższy stwierdza wyraźnie: „Wadliwie uzasadniony wyrok pozbawia powódkę możliwości ponownego wytoczenia powództwa, co nie tylko rażąco narusza prawo, lecz stanowi również naruszenie interesu PRL. W interesie tym leży niewątpliwie zapewnienie obywatelowi sądowej ochrony jego praw cywilnych”.

Ochrona praw obywateli przejawia się ponadto w czuwaniu przez Sąd Najwyższy nad prawidłowością rozstrzygania różnych rodzajów spraw, w których wchodzi w grę: ustalanie szkody i odszkodowania oraz zadośćuczynienia (orz. SN: z dnia 21.X.1986 r. III CRN 246/86, z dnia 21.X.1986 r. III CRN 265/86, z dnia 2.XII.1986 r. III CRN 310/86, z dnia 13.XI.1986 r. III CRN 295/86, z dnia 25.VII.1986 r. III CRN 155/86, z dnia 21.X.1986 r. III CRN 229/86); dbanie o należyłą jakość towarów (orz. SN: z dnia 6.III.1986 r. III CRN 20/86, z dnia 7.X.1986 r. III CRN 249/86); ochrona własności osobistej (orz. SN: z dnia 18.XI.1986 r. III CRN 301/86, z dnia 17.VI.1986 r. III CRN 134/86, z dnia 24.IX.1986 r. III CRN 104/86, z dnia 16.X.1986 r. III CRN 267/86); ochrona zaufania obywatela do działalności organów państwa (orz. SN: z dnia 7.X.1986 r. III CRN 250/86, z dnia 24.IX.1986 r. III CRN 178/86, z dnia 3.XII.1986 r. III CRN 320/86, z dnia 22.I.1986 r. III CRN 30/85).

Wśród wskazanych wyżej spraw warto zwrócić uwagę na dwa orzeczenia SN: z dnia 16.X.1986 r. (III CRN 267/86) i z dnia 30.X.1986 r. (III CRN 262/86). W obu tych sprawach rewizje nadzwyczajne zostały wniesione przez Prokuratora Generalnego: pierwsza po 27, druga po 25 latach od uprawomocnienia się orzeczenia. Zarówno podmiot wnoszący rewizję jak i Sąd Najwyższy stanęli na stanowisku, że naruszenie przepisów

dekretu o majątkach opuszczonych i ponemieckich, prowadzące do przejścia na Skarb Państwa własności nieruchomości, która nie spełnia wymagań ustawowych, pozbawia zagwarantowanej Konstytucją PRL ochrony własności osobistej. Uzasadnia to wniesienie rewizji nadzwyczajnej nawet po tak długim czasie od uprawomocnienia się orzeczenia. Wynika stąd, że Sąd Najwyższy zajmuje stanowisko, iż zagwarantowanie obywatelom ochrony ich własności osobistej jest ważniejsze od stabilności stanu prawnego powstałego w wyniku wydania prawomocnego orzeczenia. Stanowisko takie może budzić pewne wątpliwości związane z naruszeniem bezpieczeństwa obrotu.

2. Powaga wymiaru sprawiedliwości

Przy rozpoznawaniu rewizji nadzwyczajnych Sąd Najwyższy zwraca również baczną uwagę na utrzymanie powagi wymiaru sprawiedliwości. Przede wszystkim idzie o to, aby prawidłowo przebiegało postępowanie w sprawach cywilnych. W interesie PRL leży bowiem zgodność tego postępowania z przepisami prawa, a naruszenie obowiązków procesowych sądu może być jednocześnie naruszeniem interesu PRL, które uzasadnia uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej wniesionej po upływie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia.

Powaga wymiaru sprawiedliwości może być naruszona: przez wydanie wyroku bez należytego wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego, bez przeprowadzenia wnikliwej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego (orz. SN: z dnia 6.III.1986 r. III CRN 13/86, z dnia 10.IV.1986 r. III CRN 48/86, z dnia 14.V.1986 r. III CRN 87/86); w wyniku toczenia się dwóch równoległych postępowań w tej samej sprawie (orz. SN z dnia 13.XI.1986 r. III CRN 228/86); w wyniku wydania orzeczenia prawomocnego w stosunku do niektórych tylko podmiotów procesu (orz. SN z dnia 16.X.1986 r. III CRN 257/86). Ponadto niewłaściwy skład sądu, pociągający za sobą nieważność postępowania, również godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości (orz. SN z dnia 16.X.1986 r. III CRN 257/86). Wskazuje się, że „podstawowym wymogiem praworządności jest mianowicie, by wyrok wydawane w imieniu PRL wydawane były przez sąd, którego skład jest zgodny z przepisami prawa” (orz. SN z dnia 20.V.1986 r. III CRN 96/86). Naruszenie zatem przepisów regulujących skład sądu jest jednocześnie naruszeniem interesu PRL.

Na odrębne potraktowanie zasługuje orz. SN z dnia 16.XII.1986 r. III CRN 354/86. Rewizja nadzwyczajna Ministra Sprawiedliwości została wniesiona po 11 latach od uprawomocnienia się orzeczenia znoszącego współwłasność nieruchomości rolnej. Rewidujący powołał się na naruszenie interesu PRL polegające na wydaniu orzeczenia dotyczącego nie istniejącego prawa współwłasności i rozstrzygnięcie o nim w sposób krzywdzący osoby uprawnione. Nieistnienie wspólnego prawa wywodziło z faktu uchylenia decyzji uwalniającej ustanawiającej tę współwłasność. Sąd Najwyższy oddalił rewizję, wskazując na brak naruszenia interesu PRL mimo możliwości naruszenia przepisów prawa. W sprawie trudno dopatrzeć się pokrzywdzenia uczestnika postępowania, a ponadto

nieruchomość rolna została przyznana osobie na nieruchomości tej gospodarującej.

Stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy wskazuje zatem, że po pierwsze — zgodność stanu faktycznego, opartego na wadliwym nawet orzeczeniu, z interesem Państwa uzasadnia oddalenie rewizji nadzwyczajnej, a po drugie — istotne znaczenie mają zdarzenia, które nastąpiły już po wydaniu orzeczenia, gdyż naruszenie interesu PRL musi wystąpić w chwili orzekania o rewizji nadzwyczajnej.

Niepokój może budzić fakt, że dużą grupę spraw, w których uwzględniane są rewizje nadzwyczajne ze względu na rażące naruszenie prawa i powagi wymiaru sprawiedliwości, stanowią orzeczenia godzące w zasadę *ne bis in idem*. Sąd Najwyższy zajmuje jednoznacznie i nie budzące wątpliwości stanowisko, zgodnie z którym istnienie dwóch prawomocnych orzeczeń w tej samej sprawie narusza interes PRL (tak np. orz. SN z dnia 18.XI.1986 r. III CRN 175/86, a także 14 innych orzeczeń). Ochrona powagi wymiaru sprawiedliwości uzasadnia przy tym uwzględnienie rewizji nadzwyczajnych złożonych nawet po wielu latach od uprawomocnienia się orzeczenia. Przykładowo w orz. SN z dnia 13.III.1986 r. III CRN 19/86 rewizja nadzwyczajna wniesiona została po 5 latach, a w orz. SN z dnia 24.IX.1986 r. III CRN 447/85 — po 10 latach od uprawomocnienia się orzeczenia.

3. Ochrona interesów majątkowych Państwa oraz jednostek gospodarki uspołecznionej

Orzeczenia Sądu Najwyższego zapadłe w sprawach na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnych opartych na zarzucie naruszenia interesu PRL, realizując wymagania należytej ochrony interesów majątkowych Państwa i jednostek gospodarki uspołecznionej, dokonuje tego wielokierunkowo. Na plan pierwszy wysuwa się ochrona własności społecznej, a przede wszystkim państwowej. Przejawia się to w ochronie prawidłowości stanu prawnego gruntów państwowych (orz. SN: z dnia 28.VIII.1986 r. III CRN 10/86, z dnia 14.III.1986 r. III CRN 33/86, z dnia 13.V.1986 r. III CRN 74/86, z dnia 29.IX.1986 r. III CRN 215/86) oraz w ochronie prawidłowości stosowania przepisów regulujących gospodarkę terenami miejskimi (orz. SN z dnia 2.X.1986 r. III CRN 266/86).

W interesie PRL leży również prawidłowe funkcjonowanie jednostek gospodarki uspołecznionej. Stąd też naruszeniem interesu PRL jest pozabawienie jednostki gospodarki uspołecznionej możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, a osób pracujących tam — zatrudnienia. W orz. SN z dnia 11.XII.1986 r. III CRN 332/86 zaskarżonym wyrokiem orzeczona została eksmisja spółdzielni produkcyjnej z zajmowanego przez nią lokalu użytkowego, stanowiącego własność osoby fizycznej. Minister Sprawiedliwości w rewizji nadzwyczajnej domagał się uchylenia orzeczenia eksmisyjnego, wskazując na naruszenie przepisów kodeksu cywilnego o najmie oraz na naruszenie interesu PRL związanego z ochroną mienia społecznego. Sąd Najwyższy w ogóle nie dopatrzył się naruszenia przepisów prawa i podtrzymał decyzję nakazującą spółdzielni opuszczenie loka-

lu, ale wydłużył termin tego opuszczenia. Uznano bowiem, że określenie zbyt krótkiego terminu eksmisji narusza interes PRL.

Na tle tej ostatniej sprawy nasuwa się pewna uwaga. Przyjęto w niej naruszenie interesu PRL mimo braku naruszenia prawa. Jest to zatem odejście od zasady, że naruszenie interesu PRL stanowi kwalifikowaną postać naruszenia prawa. Zasadność orzeczenia budzi wątpliwości. Rewizja nadzwyczajna, zwłaszcza wnoszona po upływie terminu z art. 421 § 2 k.p.c., godzi w sposób daleko idący w zasadę pewności prawomocnych orzeczeń sądowych. Przyjęcie zatem, że możliwe jest uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej, mimo że zaskarżone orzeczenie nie narusza prawa nie tylko w sposób rażący, ale w ogóle go nie narusza — wydaje się zbyt radykalne. Trudno bowiem wyobrazić sobie, żeby jakiegokolwiek względy mogły uzasadnić wzruszenie prawomocnego orzeczenia nie naruszającego w ogóle przepisów prawa. W sytuacjach zupełnie szczególnych można uwzględnić rewizję nadzwyczajną, gdy zostały naruszone przepisy w sposób nie mający charakteru rażącego naruszenia prawa. Jednakże bez naruszenie obowiązujących norm prawnych nie można przyjąć, że został naruszony interes PRL.

4. Ochrona porządku prawnego

Do naruszenia porządku prawnego (rzadziej: praworządności), jako uzasadniającego przyjęcie istnienia naruszenia interesu PRL, odwołuje się Sąd Najwyższy stosunkowo często. Jest to określenie niezmiernie szerokie i właściwie każde rażące naruszenie obowiązujących przepisów prawa jest jednocześnie naruszeniem porządku prawnego.

Wśród wielu kategorii spraw, w których występuje naruszenie porządku prawnego, wskazać można pewne dosyć wyraźnie odróżniające się grupy. Na pierwszym miejscu należy wymienić nieprawidłowe ustalenie i rejestrację praw stanu cywilnego. Idzie tutaj zarówno o stwierdzenie pochodzenia dziecka od określonego mężczyzny (orz. SN: z dnia 28.XI.1986 r. III CRN 29/86 — o ustalenie ojcostwa, z dnia 15.IX.1986 r. III CRN 220/86 — o zaprzeczenie ojcostwa), jak i o sprostowanie (orz. SN: z dnia 11.II.1986 r. III CRN 446/85, z dnia 25.VII.1986 r. III CRN 165/86) oraz odtworzenie aktów stanu cywilnego (orz. SN: z dnia 10.IV.1986 r. III CRN 54/86, z dnia 10.IV.1986 r. III CRN 55/86, z dnia 29.IX.1986 r. III CRN 189/86, z dnia 21.X.1986 r. III CRN 235/86). Warto przy tym podkreślić, że w tego rodzaju sprawach występuje szereg rewizji nadzwyczajnych wnoszonych — jak już zaznaczono wyżej — po wielu latach od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. Na przykład w sprawach III CRN 54/86 i 55/86 rewizja Prokuratora Generalnego została wniesiona po 36 latach, a w sprawie III CRN 235/86 rewizja Ministra Sprawiedliwości — po 34 latach. Rewizje takie są uwzględniane. Względ na stabilność orzeczeń nie może mieć znaczenia, zwłaszcza w sprawach o sprostowanie i odtworzenie aktów stanu cywilnego. Nieco odmiennie może się przedstawiać sytuacja w odniesieniu do spraw związanych z ustaleniem pochodzenia dziecka, gdzie przeciwko wzruszeniu istniejącego stanu faktycznego może przemawiać interes dziecka pozostający pod szczególną ochroną prawa. W badanym materiale nie znalazły się jednak tego rodzaju sprawy, w których rewizja nadzwyczajna zostałaby wniesiona po dłuższym czasie od uprawomocnienia się orzeczenia.

W obowiązujący porządek prawny godzi niewątpliwie sankcjonowanie przez sąd ugód sprzecznych z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Tego rodzaju sprawy stanowią następną grupę orzeczeń, w których uzasadnieniu Sąd Najwyższy odwołuje się do naruszenia interesu PRL (orz. SN: z dnia 9.IV.1986 r. III CRN 38/86, z dnia 10.IV.1986 r. III CRN 191/86, z dnia 18.XI.1986 r. III CRN 300/86).

W porządek prawny godzi także obrót nieformalny (orz. SN z dnia 5.XI.1986 r. III CRN 279/86) oraz wydawanie i utrzymywanie w mocy orzeczeń niewykonalnych już w chwili ich wydawania (orz. SN z dnia 7.XI.1986 r. III CRN 290/86). Orzeczenia takie naruszają interes PRL.

Ostatnią grupę spraw stanowią orzeczenia naruszające prawidłowy porządek dziedziczenia oraz dokonujące nieprawidłowo podziału spadku. Orzeczenia takie godzą, zdaniem Sądu Najwyższego, w porządek prawny i tym samym naruszają interes PRL (orz. SN z dnia 15.IV.1986 r. III CRN 39/86). W większości są to sprawy, w których sądy, wydając postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, nie uwzględniają istnienia ważnego testamentu (orz. SN: z dnia 27.VI.1986 r. III CRN 129/86, z dnia 2.IX.1986 r. III CRN 148/86) bądź też stwierdzają dziedziczenie na podstawie testamentu, nie badając należycie kwestii jego późniejszego odwołania (orz. SN: z dnia 3.XII.1986 r. III CRN 260/86, z dnia 2.XII.1986 r. III CRN 271/86). We wszystkich tych sprawach Sąd Najwyższy podkreśla, że ochrona prawidłowego porządku dziedziczenia leży w interesie PRL.

5. Ochrona praw małoletnich oraz trwałość rodziny

Do ochrony interesów małoletnich, a także do trwałości rodziny państwo przywiązuje dużą wagę. Naruszenie trwałości rodziny czy też niewłaściwa ochrona praw małoletnich uzasadnia uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej wniesionej po upływie 6-miesięcznego terminu. Sprawy oparte na zarzucie naruszenia tych wartości, a tym samym interesu PRL, stanowiły znaczącą grupę wśród rewizji nadzwyczajnych rozpoznanych przez Izbę Cywilną i Administracyjną Sądu Najwyższego, bo było ich 26.

Ochrona interesów małoletnich przejawia się przede wszystkim w dbałości o prawidłowe kształtowanie obowiązku alimentacyjnego między rodzicami a dziećmi. Naruszenie reguł rządzących alimentacją zawsze uzasadnia uwzględnienie rewizji nadzwyczajnej wniesionej po terminie, gdyż prawidłowe ukształtowanie obowiązku alimentacyjnego leży w interesie PRL (orz. SN z dnia 11.II.1986 r. III CRN 439/85, OSPiKA 1987, z. 4, poz. 85 z głosem T. Smyczyńskiego oraz z dnia 29.IX.1986 r. III CRN 216/86 i z dnia 2.X.1986 r. III CRN 221/86). Sąd Najwyższy wyraża pogląd, że w sprawach tych przede wszystkim nie może być uchybień proceduralnych. Stąd — uchylanie wyroków zaocznych wydanych bez przeprowadzenia postępowania dowodowego z pozbawieniem strony możliwości obrony swych praw (orz. SN: z dnia 26.VIII.1986 r. III CRN 202/86, z dnia 5.XII.1986 r. III CRN 334/86, z dnia 23.XII.1986 r. III CRN 368/86). Ponadto Sąd Najwyższy uwzględnił rewizję nadzwyczajną

w sytuacji, gdy bezpodstawnie pozbawiono małoletnie dziecko należnych mu świadczeń (orz. SN z dnia 5.XII.1986 r. III CRN 316/86). Należy jednak podkreślić, że również nadmierne obciążenie zobowiązanego świadczeniami alimentacyjnymi, bez należytego uwzględnienia jego sytuacji majątkowej oraz sytuacji majątkowej uprawnionego, narusza interes PRL (orz. SN z dnia 28.VIII.1986 r. III CRN 45/86).

Interes PRL wyraża się ponadto w prawidłowym rozstrzygnięciu kwestii władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi (orz. SN z dnia 12.VI.1986 r. III CRN 130/86) oraz w prawidłowym orzekaniu w kwestii przysposobienia małoletniego (orz. SN z dnia 7.X.1986 r. III CRN 268/86).

Sąd Najwyższy wskazał także na naruszenie interesu PRL polegające na rozwiązaniu małżeństwa bez dostatecznego wyjaśnienia istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności faktycznych (orz. SN z dnia 21.X.1986 r. III CRN 363/86).

6. Ochrona zasad polityki rolnej

Prawidłowa polityka rolna w odniesieniu do indywidualnych gospodarstw rolnych stanowi również przedmiot szczególnej uwagi Państwa. Znajduje to odbicie także w sprawach rozpatrywanych na skutek wniesienia rewizji nadzwyczajnych złożonych po upływie ustawowego terminu. Wśród bowiem 221 spraw aż 50 dotyczyło kwestii związanych z nieruchomościami rolnymi. Podstawowe zagadnienie, które przejawia się w wielu sprawach, to kwestia prawidłowego ukształtowania własności gospodarstw rolnych (orz. SN: z dnia 4.VII.1986 r. III CRN 42/86, z dnia 18.XII.1986 r. III CRN 356/86, z dnia 7.II.1986 r. III CRN 456/85, z dnia 13.III.1986 r. III CRN 14/86, OSPiKA 1987, z. 2, poz. 30 z gl. S. Jędrzejewskiego oraz z dnia 15.IV.1986 r. III CRN 40/86, OSPiKA 1987, z. 2, poz. 32 i wiele innych).

Cały szereg spraw dotyczy dziedziczenia gospodarstw rolnych. Wnoszone są rewizje nadzwyczajne od nieprawidłowo wydanych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku. Postanowienia te albo pomijają osoby uprawnione do dziedziczenia gospodarstw rolnych, albo przyznają gospodarstwo rolne osobom nieuprawnionym do jego dziedziczenia. Wydawane są także postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, w skład którego wchodzi gospodarstwo rolne lub wkład w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, bez należytego wyjaśnienia okoliczności dotyczących dziedziczenia tych elementów spadku. We wszystkich tego rodzaju sytuacjach Sąd Najwyższy dopatruje się naruszenia interesu PRL. Stawiany jest znak równości między błędnym zastosowaniem przepisów o dziedziczeniu gospodarstw rolnych a naruszeniem interesu PRL wyrażającym się w prawidłowym realizowaniu polityki rolnej (orz. SN: z dnia 19.III.1986 r. III CRN 24/86, z dnia 27.V.1986 r. III CRN 103/86, z dnia 24.IX.1986 r. III CRN 104/86 oraz cały szereg innych).

Prawidłowa polityka rolna może być realizowana jedynie wówczas, gdy nieruchomości rolne wykorzystywane są do celów rolniczych. Dlatego Sąd Najwyższy uwzględnia rewizje nadzwyczajne od wyroków, które doprowadziły do wyłączenia części gruntu spod uprawy rolnej, np. przez niedostatecznie uzasadnione obciążenie gospodarstwa rolnego służebnością

gruntową. Orzeczenia takie naruszają interes PRL, gdyż w interesie tym leży, aby nieruchomości rolne były wykorzystywane do celów rolniczych, do zaspokajania żywnościowych potrzeb społeczeństwa (orz. SN: z dnia 13.II.1986 r. III CRN 22/86, z dnia 7.V.1986 r. III CRN 89/86, z dnia 10.XII.1986 r. III CRN 342/86).

7. Ochrona prawidłowej polityki mieszkaniowej

W ramach tej grupy spraw, stosunkowo nielicznej (jedynie 11), ochrona prawidłowej polityki mieszkaniowej przejawia się w dbałości o zgodne z prawem rozstrzyganie o uprawnieniach do lokalu podlegającego przepisom prawa lokalowego oraz o uprawnieniach do mieszkań spółdzielczych. W odniesieniu do lokali podlegających przepisom prawa lokalowego chodzi o prawidłowe orzekanie o eksmisji (orz. SN z dnia 4.VII.1986 r. III CRN 135/86), należyte orzekanie o wstąpieniu w stosunek najmu osoby najbliższej najemcy (orz. SN: z dnia 19.XII.1986 r. III CRN 350/86, z dnia 2.X.1986 r. III CRN 225/86, z dnia 16.X.1986 r. III CRN 237/86) oraz o prawidłowe ukształtowanie sytuacji mieszkania funkcyjnego (orz. SN: z dnia 15.IV.1986 r. III CRN 64/86, z dnia 24.VI.1986 r. III CRN 139/86).

Podobnie nieprawidłowości odnoszące się do podziału majątku wspólnego obejmującego spółdzielcze prawo do lokalu są równoznaczne z naruszeniem interesu PRL. W okresie trudności mieszkaniowych kwestia przydzielenia mieszkania jednej ze stron, a pozbawienie możliwości uzyskania lokalu mieszkalnego drugiej strony — jest sprawą z zakresu spraw będących w centrum uwagi i troski Państwa (orz. SN z dnia 15.IV.1986 r. III CRN 37/86). Wadliwe orzeczenia regulujące kwestie spółdzielczego prawa do lokalu naruszają zatem nie tylko prawo, ale i interes PRL (orz. SN: z dnia 27.V.1986 r. III CRN 102/86, z dnia 7.XI.1986 r. III CRN 200/86).

8. Inne sytuacje

W tej ostatniej grupie znalazły się sprawy, w których Sąd Najwyższy wskazuje na inne jeszcze sytuacje oceniane jako naruszenie interesu PRL. Są to sprawy jednostkowe nie mieszczące się w pozostałych grupach omówionych już wyżej. Wskazuje się na humanitarne aspekty, których nieuwzględnienie oceniane jest jako naruszenie interesu PRL (orz. SN z dnia 8.IV.1986 r. III CRN 43/86). Podobnie odstąpienie od zasady ochrony ludzi starszych jest naruszeniem interesu PRL (orz. SN z dnia 29.IX.1986 r. III CRN 217/86). Również naruszenie przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości przez oddalenie wniosku o skierowanie na przymusowe leczenie antyalkoholowe bez wyjaśnienia sprawy w sposób dostateczny narusza interes PRL. W interesie tym leży bowiem ochrona obywateli przed uzależnieniem od alkoholu i jego ujemnymi skutkami (orz. SN z dnia 9.IV.1986 r. III CRN 406/85).

V

Wnioski nasuwające się po dokonaniu analizy orzecznictwa Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego na tle rewizji nadzwyczajnych opartych na zarzucie naruszenia interesu PRL a rozpoznanych w 1986 r. są następujące:

1. Składane rewizje nadzwyczajne były w przeważającej części uznane przez Sąd Najwyższy za zasadne. Oddalono bowiem jedynie 30 z 221 rozpoznanych rewizji, co stanowi jedynie 13,5%. Wynika z tego, że rewizja nadzwyczajna spełnia swoje funkcje jako szczególny środek pozainstancyjnego nadzoru nad legalnością i słusnością zapadłych orzeczeń.¹⁶

2. Stosunkowo duża grupa rewizji nadzwyczajnych wnoszona jest po upływie dłuższego czasu od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia (3 lata i więcej — 30 spraw). Uwzględnienie tych rewizji nadzwyczajnych wskazuje na to, że konieczność doprowadzenia do sytuacji zgodnej z prawem i interesem Państwa przeważa nad koniecznością ochrony stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych. Potwierdza tu zatem również w tym aspekcie przydatność w praktyce także tej rewizji nadzwyczajnej, która została wniesiona po upływie dłuższego czasu od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia.

3. Pojęcie „naruszenie interesu PRL” jest klauzulą generalną, której treść zostaje skonkretyzowana w każdej badanej sprawie. Niemniej jednak dadzą się wyodrębnić pewne kategorie ogólne, w jakich przejawia się interes Państwa. Mają one różny charakter prawny i różny stopień szczególności, ale interes PRL jest z reguły kojarzony z pewnymi zasadami o charakterze nadrzędnym lub też z pewnymi dobrami, którym system prawny udziela szczególnej ochrony. Można wśród nich wymienić: ochronę podstawowych praw obywateli, zachowanie powagi wymiaru sprawiedliwości, ochronę interesów Państwa oraz jednostek gospodarki społecznej, ochronę porządku prawnego, ochronę praw małoletniego i trwałości rodziny, prawidłową politykę rolną, prawidłową politykę mieszkaniową.

Wyliczeniu powyższemu można by postawić zarzut, że właściwie wszystkie sytuacje można zakwalifikować jako szeroko rozumianą ochronę porządku prawnego. Jednakże SN w orzeczeniach swoich odwołuje się czasami do sprzeczności orzeczenia z porządkiem prawnym, co musi być uwzględnione. Z uzasadnień wyroków nie wynika jednak, jak Sąd Najwyższy to rozumie.

4. Zarówno we wnoszonych rewizjach nadzwyczajnych jak i w orzeczeniach Sądu Najwyższego precyzowane jest z reguły, na czym polega naruszenie interesu PRL. Analiza orzeczeń pozwala na stwierdzenie, że naruszenie interesu PRL jest przez Sąd Najwyższy z reguły ujmowane jako kwalifikowane naruszenie prawa. Wskazanie w konkretnych sprawach, na czym polega naruszenie interesu PRL, jest z reguły wystarczające. Przy oddalaniu rewizji nadzwyczajnych Sąd Najwyższy wskazuje, z jakich przyczyn nie podzielił poglądu o naruszeniu interesu PRL.

¹⁶ Do takiego wniosku doszedł uprzednio K. Piasecki: *Naruszenie (...)*, s. 155.

5. Stwierdzając istnienie bądź brak naruszenia interesu PRL, Sąd Najwyższy bierze pod uwagę zarówno stan istniejący w chwili wydania zaskarżonego orzeczenia, jak i stan istniejący w chwili orzekania o rewizji nadzwyczajnej. Jest to zgodne z dotychczasową linią orzecznictwa, a także z poglądami doktryny. Pozwala to jednocześnie na należyte respektowanie stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych i stworzonego przez nie stanu prawnego. Oddalane są w związku z tym rewizje nadzwyczajne w sytuacjach, gdy stan stworzony nieprawidłowym orzeczeniem bardziej odpowiada interesowi PRL niż stan, który powstałby w wyniku skorygowania błędnego orzeczenia.

KRZYSZTOF RASTAWICKI

Z ZAGADNIENI TYPIZACJI PRZESTĘPSTW W PRAWIE KARNYM EUROPEJSKICH PAŃSTW SOCJALISTYCZNYCH

Artykuł, operujący analizą prawnoporównawczą, kwestionuje zakorzenione w piśmiennictwie poglądy dotyczące globalnych ocen pewnych właściwości ustawodawstwa karnego europejskich państw socjalistycznych. Zmierza on nadto do wykazania specyfiki unormowań polskiego kodeksu karnego na tle innych kodeksów socjalistycznych.

W polskiej¹ i radzieckiej² literaturze prawnokarnej formułowane są poglądy, według których dla socjalistycznego prawa karnego charakterystyczna jest *sui generis* obiektywizacja odpowiedzialności karnej, związana z orientacją na szkodę wyrządzoną przestępstwem. Chodzi tu o obiektywizację w znaczeniu pewnego kryterium do penalizacji społecznie niebezpiecznych czynów, akcentującego znaczenie szkodliwych skutków ludzkiego zachowania, oczywiście przy zachowaniu warunku zawinienia tych skutków.³

¹ Por. I. Andrejew: Ustawowe znamiona czynu — Typizacja i kwalifikacja przestępstw, Warszawa 1978, s. 249 i nast.; I. Andrejew: Czy przesunięcie ku obiektywizmowi? „Prawo i Życie” 17/1958, s. 4; W. Wolter: Dlaczego przesunięcie ku obiektywizmowi? „Prawo i Życie” 19/1958, s. 3 i 7. Por. także K. Buchała: Bezprawność zorientowana na zachowanie się sprawcy czy też jego następstwa (w:) Księga pamiątkowa ku czci prof. W. Świdry, Warszawa 1969, s. 34.

² Por. W. Kudriawcew: Obiektywna storona priestuplenija, Moskwa 1960, s. 182.

³ Warto podkreślić, że obiektywizacja w przedstawionym znaczeniu jest z reguły akceptowana. Zdaniem Kudriawcewa, zjawisko to świadczy nawet o przewadze prawa socjalistycznego nad burżuazyjnym, gdyż umacnia gwarancyjną funkcję prawa (por. W. Kudriawcew: Obiektywna (...), op.cit., s. 183). Również zdaniem I. Andrejewa taki rodzaj obiektywizacji nie powinien niepokoić (Ustawowe (...) op. cit., s. 254).